

Kabataş, Orhan (2007). *Kıbrıs Türkçesinin Etimolojik Sözlüğü*.
Ankara: Öncü Basımevi. 720 sayfa.

İlkay Gilanlıoğlu
Doğu Akdeniz Üniversitesi

Sözcüklerin kökenbilim açısından kaynağını ortaya çıkararak kapsam ve derinliği olan sözlükler hazırlamanın güçlüğü dikkate alındığında, Orhan Kabataş'ın (2007) *Kıbrıs Türkçesinin Etimolojik Sözlüğü*'nün kayda değer bir eser olduğu açıktır. Saracoğlu (2004), Hakeri (1982, 2003); Gökçeoğlu (1997) gibi Kıbrıs Türkçesinin söz varlığını belirlemeye yönelik öncü çalışmaları izleyen bu sözlük, hem kapsam hem de sözcüklerin kökenbilimsel özelliklerinin sunulmuş olması açısından Kıbrıs Türkçesi konusunda bir ilktir.

Kıbrıs Türkçesinin Etimolojik Sözlüğü (Kabataş, 2007) önsöz hariç 8 bölümden oluşmakta ve toplam 720 sayfa içermektedir. Bu bölümler sırasıyla şunlardır: Arap harfleri için transkripsiyon işaretleri, Yunan harfleri için transkripsiyon işaretleri, Kısaltmalar, Kıbrıs Türkçesinin sesbilgisi özellikleri (Giriş, Sesbilgisi, Korunan sesler, Ses olayları, Ses değişimleri), Sözlük (A'dan Z'ye), Kaynakça, Kıbrıs Rumcasında kullanılan Türkçe ödünclemeler ve Dizinler.

Kıbrıs Türkçesi'nin sesbilgisi özelliklerinin incelendiği bölümün *Giriş* kısmında öncelikle Kıbrıs Türkçesi konusunda genel tarihsel bilgiler verilmekte, ardından da birtakım “yanılığara” dikkat çekilmektedir. Tartışma konusu “yanılığara” özete şunlardır: (a) terimce (“Kıbrıs Ağızları” yerine “Kıbrıs Ağzı” teriminin kullanılması); (b) Kıbrıs Türkleri'nin coğrafi köken haritası (geniş bir Anadolu illeri yelpazesini kapsayan bir harita yerine Konya ve yöreleriyle sınırlı bir haritanın öne sürülmesi); (c) Kıbrıs Türkçesi'nin sesbilgisi incelenirken karşılaştırıldığı dil (“Eski Türkçe (XIII. yy. öncesi), Eski Anadolu Türkçesi ve Anadolu ağızlarının söz varlığı” yerine “çağdaş Türkiye Türkçesi'nin ölçünlü dili” (s. 23-24) ile karşılaştırılması).

Yazar, ayrıca Kıbrıs Türkçesi'nin ağırlıklı olarak Kıbrıs Rumcası ve Yunanca olmak üzere İngilizce, İtalyanca, Arapça ve Farsça gibi dillerden de etkilendiğini gösteren ödüncleme, biçimbilim, sesbilim ve sözdizim alanlarından örnekler sunmaktadır.

Bilimsel bir yöntemle hazırlanmış olduğu belirtilse de (s.10), sözlükte birtakım eksik, hata ve tutarsızlıklar görülmektedir. Sözcük tanımlarının bazıları kapsam bakımından yeterince açık değildir. Örneğin, *bumburis et-* <Rum. *bumburos* πούμπουρος, ‘herşeyi bozmak, dağıtmak’ olarak tanımlanmıştır (s.129). Oysa ... *şu Kıbrıslının da sesi sedası/ bumburis edilmiş bostana döndü*. örneğinde olduğu gibi bu eylem ‘neredeyse kökünden kesilmiş/budanmış’ anlamı taşımaktadır (bkz. Kabataş 2007:129). Farklı kullanımları verilmemiş olan sözcüklere bir örnek ise *buri* <Rum. *burin* πορρίν ‘yumuşak bir tür taş’ (s.131-132) sözcüğüdür. Bu anlamının yanı sıra *Süt buri (buri) oldu*. tümcesinde olduğu gibi ‘sütün bozulması sonucunda oluşan tortu’ anlamını da taşımaktadır. Buna

ek olarak, *huri huri* /bú.ri bú.ri/ sözcüsi kümes hayvanlarını çağırarak amacıyla da kullanılmaktadır.

Sözlükteki hatalar çoğunlukla yazım ve çevriyazıda görülmektedir. Bu hataların esas kaynağı da yazım konusundaki dikkatsizlik ve çevriyazı yaklaşımındaki tutarsızlıktır. Birincisi, bazı ödünclemelerin (özellikle İngilizce kaynaklı olanların) kökensel yazımında hatalar bulunmaktadır. Örneğin, *vayper* ‘arabalarda cam sileceğı, silecek’ <İng. *viper* (doğru yazımı: *wiper*) sözcüğü aslında ‘bir tür küçük zehirli yılan’ anlamındadır. İkincisi, birçok Rumca/Yunanca sözcüğün yazımında ve/veya çevriyazısında ya vurgu hiç gösterilmemiştir (ör.: batariya/patariya ‘akü, pil’ <Rum. *bataria* μπαταρία) ya da yanlış yere konulmuştur (ör.: *gagorizigo* ‘kötü talihtir, zavallı’ <Rum. *gagorizikos* κακορίζκος (s.249) sözcüğü Yangullis (2002:118)’den hatalı aktarılmış olup κακορίζκος olması gerekirdi.).

Çevriyazılarda Yunan alfabesindeki harflerin sesbirimsel karşılıklarının Latin harfleriyle gösterilmeye çalışılması nedeniyle bazı hatalar ortaya çıkmıştır. Özellikle /ð/ sesbirimini gösteren ð harfinin bulunduğu çoğu sözcüğün çevriyazısı hatalı olarak *d* harfiyle verilmiştir.¹ Örneğin, *gadsavida/gatsavida* ‘tornavida’ <Rum./Yun. *gatsavidi* κατσαβίδι (s.248) sözcüğünün sesçil çevriyazısı /gatsavidi/, Latin harfleriyle yazımı *katsavidhi* olmalıdır.² Aynı şekilde, *bullava* ‘genç tavuk, ferik’ <Rum. *bullatha* πουλλαδα sözcüğünde *θ* harfini temsil eden *th* Latin harfleri kullanılmıştır. Dahası, sözcüğün ne yazımında ne de çevriyazısında vurgu gösterilmiştir. Rumca/Yunanca’da yazımı aynı fakat vurguya bağlı olarak anlamı değişen sözcüklerin varlığı dikkate alındığında (ör.: *άλλα* /ál.la/ ‘diğerleri’ ve *άλλά* /al.lá/ ‘fakat’), bunun önemli bir ihmal olduğu görülmektedir (ayrıca Bkz. *huri*). Çevriyazılarda bir başka simge hatası da /j/ sesbirimiyle ilgilidir. Modern Yunanca’dan farklı olarak, Rumca’da *σ* harfleri yan yana bulunduğu [j] olarak söylenmektedir (Arvaniti (1999:173)). Bu sesbirimi Kabataş (2007:534) üzerinde ~ işareti bulunan *σ* simgesini ($\bar{\sigma}$) kullanarak göstermektedir (ör.: *şittala-* ‘mahmuzlamak, dürtmek’ <Rum. $\bar{\sigma}$ ιττώ). Bu simge herhangi bir kaynaktan kullanılmış ya da geleneksel olarak kabul edilen bir simge değildir.

Son olarak, bazı sözcüklerin anlamları ve Rumca/Yunanca kökenleri arasında tutarsızlıklar bulunmaktadır. Örneğin, *gamilo* ‘deve’ <Rum. *gamilo* καμηλό sözcüğünün kökenbilgisindeki καμηλό aslında ‘devetüyünden yapılan menekşe renkte elbise’ anlamındadır. ‘Deve’ anlamına gelen κάμηλος /gá.mi.los/ ‘erkek deve’ (καμίλας /ga.mí.las/ ‘dişi deve’) sözcükleridir (bkz. Yangullis 2002:121-122).

Sorunlarına karşın, eser Kıbrıs Türkçesinin söz varlığını belirlemeye yönelik önemli bir çalışmadır. Sözlük, özelde sözlükbilimciler, dilbilimciler, toplumdilbilimciler, genelde de toplumbilimciler, tarihçiler ve Kıbrıs’ın dil ve kültür varlığına ilgi duyan herkes için yararlı bir kaynak oluşturmaktadır. Sözlüğün en önemli katkısı ise özellikle kullanım sıklığı zamanla azalan bazı sözcüklerin belgelenerek gelecek nesillere aktarılabilir olmasıdır.

Notlar

Yunan alfabesindeki δ harfi sesçil çevriyazıda (phonetic transcription) /ð/ sesbirimi ile gösterilir. Ancak bu harf Latin alfabesine dönüştürüldüğünde (transliteration) *dh* olarak yazılmalıdır.

² /k/ > /g/ değişimi Kıbrıs Türkçesi ve Rumcasının ortak bir ses bilgisi özelliğidir.

Kaynakça

- Arvaniti, A. (1999). Cypriot Greek. *Journal of the International Phonetic Association*, 29 (2), 173-178.
- Gökçeoğlu, M. (1997). *Kıbrıs Türk atasözleri ve deyimler sözlüğü*. Lefkořa: Galeri Kültür Yayınları.
- Hakeri, B. H. (1982). *Kıbrıs'ta halk ağzından derlenmiş sözcükler sözlüğü*. Lefkořa: Hakeri Yayınları.
- Hakeri, B. H. (2003). *Hakeri'nin Kıbrıs Türkçesi sözlüğü*. Maęusa: Samtay Vakfı Yayınları (8).
- Kabataş, O. (2007). *Kıbrıs Türkçesinin Etimolojik Sözlüğü*. Ankara: Öncü Basımevi.
- Saracoğlu, E. (2004). *Kıbrıs ağzı*. Lefkořa: Ateř Matbaacılık Ltd.
- Watts, N. (2000). *The Oxford Greek Dictionary: Greek-English English-Greek*. Oxford: Oxford University Press.
- Yangullis, K. Gh. (2002). *Thisavros Kipriakis dhialektu-Thesaurus dialecti Cypriae*. Lefkořa: S. Livadhioți Ltdh. Yayınları.

Dr. İlkey Gilanlıoğlu
Doğu Akdeniz Üniversitesi
Eęitim Fakültesi
İngiliz Dili Eęitimi Bölümü
ilkay.gilanlioglu@emu.edu.tr